

Rautalammin kunnan lausunto maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvästä valinnanvapautta koskevasta lakiluonnoksesta

Kh 89 §

Liitteet 5-6

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

28-03-2017

Valinnanvapauslain tarkoituksena 1 §:n mukaan on *edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelujen tuottaja ja parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua*. Suomalaisen valinnanvapausmallin kautta siirryttäisiin uudenlaiseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiseen järjestelmään, jossa asiakas saisi laadukkaita palveluja oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti hänen terveystensä ja hyvinvointinsa tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Palveluissa hyödynnettäisiin tarkoituksenmukaisesti eri asiantuntijoiden ja organisaatioiden osaamista. Valinnanvapaus vahvistaisi myös palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan, jatkuvaan kehittämiseen ja innovaatioihin.

Suomessa tuli jo 1.1.2014 voimaan terveydenhuoltolain 48 §:n mukainen vapaus valita hoitopaikka koko maan alueelta. Kiireettömän hoidon valinnanvapaus koskettaa tällä hetkellä perusterveydenhoitoa ja erikoissairaanhoidon. Valinnanvapaus on nyt rajattu julkiseen terveydenhoitoon. Lisäksi 1.1.2014 tuli voimaan laki rajat ylittävästä terveydenhoitosta (1201/2013) EU:n potilasdirektiiviin liittyen. Laki soi mahdollisuuden ja oikeudet saada hoitoa toisessa EU- tai Eta-valtiossa tai Sveitsissä.

Uusi laki toteutuessaan laajentaa radikaalisti asiakkaan valinnanvapautta. Jos uudistus toteutuu esitetyn sisältöisenä, asiakkaalla on mahdollisuus valita palvelujen tuottaja (4 §). *Lakiluonnoksen 5 §:n mukaan asiakkaalla olisi oikeus valita suoran valinnan palveluiden tuottaja ilman maakunnan liikelaitoksen ohjausta tai palvelujen tarpeen arviointia suoran valinnan palveluja tuottava sosiaali- ja terveyskeskukseen sekä suunhoidon yksikkö.* (vrt. vähintään nykyiset terveyskeskus- ja sosiaali-toimen palvelut). *Ns. suoran valinnan palvelut sisältäisivät kiireettömät palvelut sekä sosiaali- ja terveyskeskuksen tai suunhoidon yksikön audioloaikojen rajoissa kiireelliset palvelut eli kiirevastaanotot. Suoran valinnan palveluja tuottavat lakiluonnoksen mukaan maakunnan liikelaitoksen yhtiöt sekä yksityiset palvelun tuottajat tai kolmas sektori.*

Yhtiöittämisvelvoite

Lakiluonnoksen 14 §:n mukaan maakunnan liikelaitos ei voisi itse tuottaa suoran valinnan palveluja, vaan sen olisi yhtiöitettävä suoran valin-

Pöytäkirjantarkastajien nimikirjaimet				Otteen oikeaksi todistaa
Lautakunta	Hallitus	Valtuusto		
		J.P. M.S.		

nan palveluihin sisältyvä palvelutoimintansa (ts. sosiaali- ja terveyskeskukset ja suun terveydenhoito). Maakunnan yhtiöittämisvelvollisuudesta säädettäisiin erikseen. Asiakas voisi valita erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajan sekä suun terveydenhuollon palvelujen tuottajan. Valinta voisi kuitenkin kohdistua vain yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon ja yhteen suun terveydenhuollon palveluntuottajaan kerrallaan.

Maakunnan liikelaitoksella on palveluyksikkö, jolla voi olla maakunnassa useita sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteitä. Toimipisteiden määrä riippuu maakunnan asukkaiden palvelutarpeesta.

Maakunta määrittelee perustason toimipisteet. Kilpailulain 30 a §:ssä säädetään kilpailulain soveltamisesta tilanteessa, jossa kunnan, kuntayhtymän, valtion taikka niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön harjoittamassa taloudellisessa toiminnassa sovelletaan sellaista menettelyä tai toiminnan rakennetta, joka tavaroiden tai palveluiden tarjonnassa: 1) vääristää tai on omiaan vääristämään terveen ja toimivan kilpailun edellytyksiä markkinoilla, 2) estää tai on omiaan estämään terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun syntymistä tai kehittymistä tai 3) on ristiriidassa kuntalaissa säädetyin markkinaperusteisen hinnoittelun vaatimuksen kanssa.

Maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti

Maakunnan liikelaitoksen velvollisuudesta yhtiöittää suoran valinnan palvelujen ja maksu- ja asiakassetelillä annettavien palvelujen tuottaminen määritellään lakiluonnoksen 40 §:ssä.

Säännöksen mukaan maakunnan liikelaitos ei saa itse tuottaa suoran valinnan palveluja eikä maksu- tai asiakassetelillä annettavia palveluja. Maakunnan liikelaitos voi kuitenkin perustaa yhtiön tai muun yhteisön, joka tuottaa suoran valinnan palveluja tai maksu- tai asiakassetelillä annettavia palveluja. Lakiluonnoksen mukaan suoran valinnan palvelun tuottajan olisi annettava asiakkaalle maksusetelin avulla mahdollisuus valita palvelun tuottaja suoran valinnan palvelukokonaisuuksiin kuuluvissa sellaisissa yksittäisissä toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia. Maakunta päättäisi ne muut kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut, joiden järjestämisessä se käyttää asiakasseteliä. Maakunta päättäisi tarkemmin, missä palveluissa asiakasseteli otetaan käyttöön. Maakunnalla olisi lakiluonnoksen mukaan velvollisuus tarjota henkilökohtaista budjettia iäkkäille ja vammaisille henkilöille, joilla on

Pöytäkirjantarkastajien nimikirjaimet				Otteen oikeaksi todistaa
	Lautakunta	Hallitus	Valtuusto	
			J. r. M. S.	

pitkäaikaista, jatkuvaa ja laaja-alaista eli useita erilaisia palvelujen, tuen ja avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan oman palvelukokonaisuutensa.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet. *Koska ehdotuksen mukaan perustason talvet, erityisesti terveystalvet, siirtyvät yksityisoikeudellisten yhtiöiden, yhteisöjen ja ammatinharjoittajien tuotantovastuulle, riittävät sosiaali- ja terveystalvet voidaan turvata häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa vain siten, että samat toimijat huolehtivat palveluista kaikissa tilanteissa (laatu, laajuus ja standardit).* Kuntien lausuntoja pyydettiin 28.3.2017 mennessä.

Kunnanjohtajan esitys:

Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että kunta antaisi liitteiden 5-6 mukaiset lausunnot valinnanvapauslainsäädäntöluonnoksesta.

Päätös:

Kunnanhallitus hyväksyi yksimielisesti ehdotuksen muutamilla tarkennuksilla.

Kv 22 §
Liitteet 4-5

Päätös:

Kunnanvaltuusto hyväksyi yksimielisesti ehdotuksen.

Pöytäkirjantarkastajien nimikirjaimet				Otteen oikeaksi todistaa
Lautakunta	Hallitus	Valtuusto		
		J.P. M.S.		Tarkastetusta ja 23 / 3 nähtävänä ollista pöytäkirjasta annetun otteen oikeaksi todistaa: Rautalammilla 27 / 3 2017 Pöytäkirjanpitäjä/ keskusarkistonhoitaja

	Pvm	Liite nro
K.läht.	13.3.2017	5
K.väit.	21.2.2017	4

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenvedo-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvedosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvedosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyynnön käsittelyn helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webropolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyynnöstä antavat:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi
Projektisihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi
Rautalammin kunta
Vastauksen kirjanneen henkilön nimi
Perusturvajohtaja Kirsi Solmari
Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot
Kunnanjohtaja Risto Niemelä risto.niemela@rautalampi.fi

Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimituksessa

Toimielimen nimi

Onko vastaaja*

kunta x
sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
maakunnan liitto
muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin
valtion viranomaisen
järjestö
yksityinen palveluntuottaja
joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kansalaisen asuinpaikka vaikuttaa palveluiden saatavuuteen, joka vaikuttaa valintamahdollisuuksiin, mikä kasvattaa väestön hyvinvointieroja. Kts. vapaamuotoinen lausunto kohta 4.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinta edellyttää asiantuntijuutta, jota monilla ei ole. Valinnan sitominen aikamääräisesti yhteen tuottajaan, saattaa johtaa tilanteeseen, jossa asiakas ei saa uuteen ongelmaansa parasta mahdollista apua. Päämäärä on sinänsä hyväksyttävä, mutta keinot toimivat vain kaupunkikeskuksissa, joissa on jo toimivat markkinat.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Henkilö, joka pystyy itse etsimään tietoa hyötyy todennäköisesti uudistuksesta. Viite: Esitys laiksi, yleisperustelut s.83/3kpl

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Riskitekijät integraation suhteen ovat liian suuria, mm. tietojärjestelmät, viranomaistyön ja palveluntuottajien yhteistyön toteutuminen.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Vaikka hallintopalveluja voidaan osittain virtaviivaistaa, tulee hallintokustannuksia muuten lisää. Esim. markkinoiden valvonta, hyväksyntä ja transaktiokustannukset tulevat kasvattamaan kustannuksia. Viite: Yritys-, kilpailu- ja markkinavaikutukset s. 97/4.6.2

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kuntien ja kuntalaisten päätösvalta vähenee. Maakunnilla ei ole verotusoikeutta, joten maakuntavaltuutetuilla ei ole todellista valtaa. Valtion keskusohjaus lisääntyy. Hallitus voi asetusoikeudella pahimmillaan kaventaa päätösmahdollisuuksia entisestään.

Demokratiaa voisi vahvistaa antamalla kunnille oikeus yhtiöittää ja tuottaa sote-palveluita tai antamalla maakunnille verotusoikeuden.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin x
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöittettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

Viranomaisvastuu ei ole määritelty riittävän selvästi.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Avoimeksi jää, tehdäänkö palveluratkaisut tuottavalla taholla asiakkaan tarpeen vai kustannusten perusteella. Lisäksi lopullisten kustannusten määrittely voi joissakin tapauksissa siirtyä maakunnalta tuottajalle.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin x
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauden kautta asiakas voi vaikuttaa palveluiden toteutukseen, mikäli hänen osaamisensa asian arviointiin riittää.

9. **Lakiluonnoksen 4 luvussa** säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Mahdollisuus valita asiakkaan kannalta tarkoituksen mukaisesti riippuu asiakkaan asuinpaikasta ja tarjolla olevasta palveluverkosta.

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakasseteli antaa lisää valinnanvapautta, mikäli asiakas ymmärtää, mitä palvelua hän on asiakassetelillä oikeutettu saamaan. Asia pitäisi määritellä tarkemmin.

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Viite: kuntaliiton lausuntoluonnos

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakuntien erilaisuus ei mahdollista kaikille samaa 15% tasoa asiakasetelin käyttämiseen.

11. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaan kyky ja taito arvioida palvelun toteuttamista ei aina riitä.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti).

Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tuetun päätöksen teon toteuttamista voivat ohjata muut kuin asiakkaan edun mukaiset motiivit.

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Säännökset ovat osin tarkoituksen mukaisia, mutta hallintokustannukset tulevat kasvamaan. Niiden osuutta ei ole lainvalmistelussa arvioitu tai ainakaan annettu julkisuuteen.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kts. edellinen peruste.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Pienet sote-tuottajilla tulee olemaan vaikeuksia vastata säännöksiin, jotka suosivat suuria toimijoita. Tilanne voi johtaa siihen, että tarvittavien asiantuntijoiden palkkavaatimukset nousevat merkittävästi.

15. **Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Viite: Kuntaliiton lausuntoluonnos s. 10.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin x
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Aikataulu on liian nopea kaikilta osin. Julkiselle toimijalle tulisi antaa riittävä aika yhtiöittämiseen. Kunnille tulisi antaa mahdollisuus tuottaa suoran valinnan palveluja. Uudistus tulisi porrastaa ja toteuttaa vaiheittain. Sosiaalihuollon jättäminen uudistuksen ulkopuolelle tässä vaiheessa olisi viisautta.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Aikataulutus on maakunnille liian tiukka. Valmistelutyö on alkutekijöissään ja osissa maakunnista valmistelutyö toteutetaan epädemokraattisesti. Kts vastaus 6.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin x
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Osittain markkinoille tulee rajattomat mahdollisuudet, mutta lain voimaantulon yhteydessä on riskinä esimerkiksi jo voimassa olevien kuntien tekemien sopimusten päättyminen maakunnan yksinvaltaisella päätöksellä liian lyhyen seuranta-ajan johdosta. Nykyisten sopimusten voimassaoloaika tulisi nostaa 2-3 vuoteen.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Tämä asia on epäselvä. Toisaalta lisääntynyt palvelun tarjonta helpottaa ja nopeuttaa, ainakin kaupunkikeskuksissa hoitoon pääsyä. Toisaalta laajeneva palvelun tarjonta voi tuottaa epäeettistä toimintaa kilpailun kovetessa.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin x
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei x
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Paljon on oletusten varassa. Liian tiukka aikataulu. Liian suuri kokonaisuudistus kerrallaan.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Muutos tuo runsaasti epävarmuustekijöitä ja uudelleen järjestelyjä. Kuntien tulevaisuus on epävarma. Lisäksi asiakkaiden asiointipaikat/palveluverkko on epäselvä.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

9.3.2017

Lausuntoluonnos

Valtiovaraministeriölle
Sosiaali- ja terveysministeriölle
Perustuslakivaliokunnalle
Pohjois-Savon liitolle
Pohjois-Savon ELY-keskukselle
Itä-Suomen Aluehallintovirastolle
Pohjois-Savon kansanedustajille

	Pvm	Liite nro
Khall.	13.3.2017	6
Kvalt.	21.3.2017	5

RAUTALAMMIN KUNNAN LAUSUNTO VALINNANVAPAUTTA KOSKEVASTA LAKILUONNOKSESTA

Sote-lainsäädäntöön liittyvä valinnanvapauden ideaalimalli on uhka kansalaisten yhdenvertaiselle sote-palvelujen alueelliselle saannille

1. Yleistä

Vapaus, veljeys ja tasa-arvo kuuluvat länsimaisiin demokratioihin ja niiden perusperiaatteisiin. Sote-uudistukseen liitetty valinnanvapaus on Pohjoismaisiin demokratioihin kuuluva periaate, mutta sote-uudistuksen tavoitteille se on monella tavalla uhka. Uhka se on, vaikka EU:n kansalaisilla on ollut 1.1.2014 lähtien valinnanvapaus valita se EU- tai Eta-maa tai Sveitsi, jossa henkilö haluaa sairautensa hoidettavan. Lisäksi Suomessa on vuodesta 2014 saakka voinut valita kiireetöntä hoitoa antavan terveyskeskuksen terveysaseman tai erikoissairaanhoidon toimipisteen.

Valtio (hallitus), maakunnat ja kunnat käyvät edelleen maakunta- ja sote-valmistelun yhteydessä keskinäistä valtaistelua siitä, mitkä ovat kunnallishallinnon, maakuntahallinnon ja valtion keskinäiset suhteet ja tehtävät maakunta- ja sote-uudistuksen jälkeen? Kunnissa lausunnoilla olevat lakiluonnokset osoittavat kiistattomasti instituutioiden välisen kilpailuasetelman olemassaolon. Valtio ei halua luovuttaa verotusoikeutta ja tosiasiallista ministeriöihin siirtynyttä päätösvaltaa maakunnille. Maakunnat joutuvat maakunta- ja sote-uudistuksessa kilpailulainsäädännön ts. kilpailuneutraaliteetin ja valinnanvapauslainsäädännön johdosta yhtiöittämään suuren osan (30-40 %) sote-toiminnoistaan. Hallituksen valinnanvapautta koskeva lakiluonnos avaa laajasti sote-markkinat kilpailulle.

Yhdenvertaisuusongelmien lisäksi lakiuudistukseen liittyy edelleen muitakin perustuslakiriskejä. Toisaalta itsehallintokysymyksissä tarkastellaan sitä, loukataanko perustuslain takaamaa kuntien itsehallintoa, toisaalta sitä, tuleeko maakunnista itsehallinnollisia instituutioita, kuten voimassa oleva perustuslaki edellyttää. Lausuntokierroksen jälkeen maakuntien itsehallintoa lisättiin jonkin verran. Kunnille asetettu määräaikainen kuntaverokatto poistettiin. Potentiaalisiksi ongelmiksi jäivät muun muassa kuntien sote-omaisuuden (terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kiinteistöt) korvaukseton siirto maakunnille sekä maakuntien riippuvaisuus valtiosta niin taloudellisesti kuin ministeriöohjauksen muodossa.

2. Maakunnan liikelaitos ei voi itse enää tuottaa suoran valinnan palveluja

Radikaali muutos on se, että lakiluonnoksen 14 §:n mukaan maakunnan liikelaitos ei voisi itse tuottaa suoran valinnan palveluja, vaan sen olisi yhtiöitettävä suoran valinnan palveluihin sisältyvä palvelutoimintansa (ts. sosiaali- ja terveyskeskukset ja suun terveydenhoito). Maakunnan yhtiöittämisvelvollisuudesta säädettäisiin erikseen luonnoksen 40 §:ssä. Lakiluonnoksen 15 §:n nojalla suoran valinnan palvelut on niitä, joissa asiakas voisi valita palvelun tuottajan ilman maakunnan osoitusta tai erillistä palvelutarpeen arviointia. Suoran valinnan palvelut sisältäisivät kiireettömät palvelut sekä sosiaali- ja terveyskeskuksen tai suunhoidon yksikön aukioloaikojen rajoissa kiireelliset palvelut eli kiirevastaanotot. Suoran valinnan palveluja tuottaisivat näin ollen maakunnan liikelaitoksen yhtiöt sekä yksityiset palvelun tuottajat tai kolmas sektori. Maakunta hyväksyy suoran valinnan palvelun tuottajat 7 luvussa säädetyn hyväksymismenettelyn mukaisesti ja tekisi niiden kanssa sopimukset suoran valinnan palvelujen tuottamisesta.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon lopputuotepalvelujen ostot olivat vuonna 2016 noin 2,8 miljardia euroa vuodessa. Lakiluonnoksen mukaan sote-palveluiden valinnanvapausmarkkinat olisivat noin 8 miljardia euroa vuodessa.

3. Perustuslain mukainen viranomaistehtävä

Perustuslain 124 §:n nojalla valinnanvapauslain valtiosääntöoikeudellisesta riskeistä liittyy siihen, voidaanko perustuslain pykälään 124 §:ään kytkeytyvää julkista hallintotehtävää antaa muille (yksityisille yrityksille) kuin viranomaiselle vain siinä tapauksessa, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi? Jos valinnanvapautta lainsäädäntöluonnoksen mukaan laajennetaan kilpailuneutraaliteettisyistä myös yksityisten toimijoiden ja kolmannen sektorin suuntaan siten, että maakunnan liikelaitos joutuu yhtiöittämään perustason suoran valinnan palvelut, on viranomaistoiminnan mahdollisuus hallintopäätösten osalta laajennettava koskemaan myös maakunnan liikelaitoksen itse perustamaa yritystä ja muita palveluja tarjoavia yrityksiä tai kolmannen sektorin toimijoita yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti.

Perustuslain näkökulmasta onkin arvioitava se, voidaanko lakiluonnoksessa oleva julkista hallintotehtävää siirtää ylipäätään laajasti yksityiselle toimijalle. Ehdotetun valinnanvapausmallin ytimessä on se, että yksityisille palvelujen tuottajille siirtyisi myös vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon perustason suoran palveluiden tuotannosta ts. yhtiöitettävistä kansalaisen suoran valinnan piiriin kuuluvista perustason sote-tehtävistä terveys- ja sosiaalikeskuksissa ja lisäksi erikoissairaanhoidosta. Jos riskiä kuntien ja kansalaisten näkökulmista halutaan oleellisesti pienentää, tulisi sote-palveluiden yhtiöittämis-oikeus antaa esim. myös kunnille ja kaupungeille, jotka voisivat järjestää omille viranhaltijoilleen myös valinnanvapauslainsäädäntöön liittyvät perustuslain tarkoittamat hallintotehtävät.

4. Kunnat sote-, maakunta- ja valinnanvapaus-uudistusten pyörteissä

Kunnat ja kansalaiset ovat joutuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana eri valtion palveluiden keskittämistoimenpiteiden kohteeksi. Luottamuspulla ja epäluulo valtion ja kuntien välillä heikentävät kuntien asemaa ja tehtäviä suhteessa kuntien itsehallintoon, itsenäiseen päätöksentekoon ja autonomiaan (vrt. Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirja 3, 4, 8 ja 9 artiklat).

Radikaali maakunta- ja sote-uudistus pakottaa kunnat luomaan itsensä uudelleen. Sote- ja maakuntauudistus ja siihen liittyvä valinnanvapauslainsäädäntö ovat historian suurin yhteiskuntapoliittinen hallinnon ja toimintatapojen muutos, joka muuttaa ja murskaa peruuttamattomalla tavalla kuntien roolin, aseman ja tehtävät suomalaisessa yhteiskunnassa ja tulee paikallistasolla aiheuttamaan demokratiavajetta. Toteutuessaan maakunta- ja soteuudistus vie kunnilta noin 60 prosenttia rahoituksesta ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamis- sekä järjestämisvastuun. Kiistatta kunnan elinvoima ja sen kehitys vaarantuvat.

Kuntien tehtävänä on nyt uudistuksen kynnyksellä autonomiansa puitteissa arvioida ja päättää itse – uudistuvatko ne vai jäävätkö paikalleen? *Esim. uudet äskettäin tehdyt kuntien sote-kokonaisulkoistukset ja sote-sopimuksiin kuuluvien optiovuosien kirjaukset kertovat siitä, että sote-lähipalveluista päättäminen halutaan pitää edelleen kunnissa omissa käsissä ja lähellä kuntalaisia ja kunnallista päätöksentekoa.*

Järjestämislain mukaan kuntien olisi tehtävä jatkossa yhteistyötä maakunnan sekä yksityisten toimijoiden kanssa hyvinvoinnin edistämiseksi. Rautalammin kunta katsoo, että kuntien roolia sote-toiminnoissa ei pidä rajoittaa koskemaan pelkästään hyvinvointia ja terveyttä. Kunnan rooli tulevaisuudessakin on se, että sen tulee voida huolehtia kaikin tavoin asukkaiden asuin- ja yrittämisympäristöstä sekä palvelujen kehittämisestä. Uudistuksen myötä kuntien ja kaupunkien erikoistumiskehitys todennäköisesti nopeutuu. Suuret kunnat voivat hoitaa jopa maakunnille kuuluvia toimintoja. Pienet kunnat joutuvat keskittymään lähinnä yhteisöllisyyden rakentamiseen.

5. Kansalaisten keskinäinen yhdenvertaisuus ja sote-palvelujen saatavuus lähipalveluina

Kansalaisen valinnanvapauden osalta suurimmat riskit liittyvät siihen, että malli ei takaa Suomen kansalaisille yhdenvertaisia ja tasapuolisia sote-palveluja esim. maaseudulla ja haja-asutusalueilla, koska tarjontavaihtoehtoja ei ole kaikissa kunnissa, eikä maakunnan suoran valinnan sote-palveluyhtiö esim. säästöyhtiötä järjestä tai ei halua järjestää sote-palveluverkkoa siten, että jokaisessa Pohjois-, Itä- ja Keski-Suomen kunnissa olisi sosiaali- ja terveyskeskus tai -asema. Todennäköistä on, että terveyden- ja sosiaalihuollon markkinat syntyvät suuriin kaupunkikeskuksiin, mutta ei haja-asutusalueille. Hypoteesi on, että sote-palvelumarkkinat yrityskauppojen myötä keskittyvät entisestään. Nimittäin sote-palvelujen tuottajille asetettavat hoitoa koskevat laatu-, laajuus- ja standardivaatimukset karsivat pois suoran valinnan palvelujen tuottajista pienet yritykset. Lisäksi uhkina ovat sote-kustannusten nopea kasvu, vaikka leikkaukset todennäköisesti kohdistettaisiin juuri maaseudun ja haja-asutusalueiden sosiaali- ja terveyskeskuspalveluihin ja suun terveydenhoitoon.

On selvää, että kaupungeissa, joilla asukasohjan ansiosta ovat jo nyt toimivat markkinat, valinnanvapaus lisää asiakaslähtöisyyttä ja palvelun tuottajien erikoistuminen parantaa sote-palveluja. *Kaikissa kunnissa ja kaupungeissa ei ole kuitenkaan tällä hetkellä uskallusta, taitoa, tahtoa tai kykyä hyödyntää tai käyttää valinnanvapausmahdollisuuksia.*

Suomen kansalaisen peruspalvelujen saatavuutta säätelevän voimassa olevan perustuslain soveltamisen näkökulmasta järjestämisvastuun siirtyminen 1.1.2019 alkaen sote-palveluissa maakunnille, ja koulutuspalvelujen osalta järjestämisvastuun jättäminen kunnille heikentää kokonaisuudessaan kansalaisen mahdollisuuksia saada haluamansa perustuslaissa turvatut peruspalvelut. Jos maakunta-sote-uudistukset eivät kykene turvaamaan yhdenvertaisia kuntalaisten peruspalveluja maan eri osiin, ottavat kunnat ja kaupungit erivapauksia järjestää haluamallaan tavalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen nimissä kuntalaistensa sosiaalitoimen ja terveydenhuollon peruspalvelut.

Sote-järjestämislakiluonnoksen mukaan maakunnan on huolehdittava laaja-alaisesti yhteen sovitettuja palveluita tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittämisestä sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. Maakunnan mahdollisuudet ohjata tuottajia ovat varsin rajalliset ja ne vaativat runsaasti yksityiskohtaisia sopimuksia, sopimusten valvontaa ja tuottajakorvausten erityisehtoja. Lakiluonnoksessa hämmäntävää on se, että epäselväksi jää, mitkä palvelut ovat valinnanvapauden piirissä ja mitkä liikelaitoksessa. Liikelaitoksen kieltä tuottaa valinnanvapauden piirissä olevia palveluita voi hajottaa asiakkaan palvelukokonaisuuden vielä entisestään, sen sijaan että parantaisi sitä. Esim. tehostetun palveluasumisen osalta on tärkeää, että asiakas saa suoran valinnan kokonaisuuteen kuuluvat palvelut siinä tehostetun palveluasumisen toimipisteessä, jossa hän on hoidettavana.

6. Maakunta- ja sote-uudistuksen alkuperäistä tavoitetta ei saavuteta

Lainsäädäntöluonnoksissa ehdotettu ja monissa maakunnissa suunniteltu tapa toteuttaa sosiaali- ja terveyskeskusten tai -asemien perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismien kautta, on ristiriidassa sote- ja maakuntauudistukselle alun perin asetettujen tavoitteiden kanssa. *Alkuperäiset tavoitteet korostavat kansalaisten yhdenvertaisuutta, palveluiden integraatiota ja kustannusten hillintää.* Järjestämisvastuun kantaminen ja palvelujen integraatio on ongelmallista, jos perustuslain turvaamat perustason palvelut siirtyvät yritysten vastuulle ja markkinaperusteiseen ohjaukseen (vrt. kilpailulaki ja kilpailuneutraaliteetin tarkoitus) niin kuin kunnissa lausunnolla olleet lakiluonnokset osoittavat. Palvelutuotanto pirstoutuu maakuntien tosiasiallisen ohjauksen ulkopuolelle ja eri palveluihin syntyy asiakkaan näkökulmasta nykyiseen verrattuna uusia rajapintoja.

Rautalammin kunta katsoo, että maakunnille ei tule kuitenkaan antaa laajempia mahdollisuuksia päättää asetuksella keinoista, joita ne käyttävät lakiluonnoksessa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi esim. kuntia vastaan siitä syystä, että maakunnat edelleen joutuvat lakiesitysten mukaan olemaan valtion ja ministeriöiden päätösten näennäidemokraattisia toteuttaja-instituutioita.

7. Kuntaliitto ei voi toimia samanaikaisesti maakuntien ja kuntien edunvalvontayhteisönä.

Tähän kokonaisuuteen liittyy myös se, että Rautalammin kunnan mielestä Suomen Kuntaliitto ei voi enää jääviyssistä toimia kuntien ja maakuntien yhteisenä edunvalvontayhteisönä. Miksi? Siitä syystä, että Kuntaliitto on ilmaissut halunsa olla samanaikaisesti sekä kuntien että maakuntien edunvalvoja. Maakuntatasolla kunnilla ei ole maakuntauudistuksen jälkeen yhteistä edunvalvontayhteisöä, mikä merkitsee käytännössä sitä, että vain isot kaupungit kykenevät huolehtimaan omasta edunvalvonnastaan maakunnan sisällä. Jos Kuntaliitto edustaa tulevaisuudessa kuntia ja maakuntia on kuntien perustettava omat alueelliset edunvalvontayhteisöt tai valtakunnallinen yhteinen uusi edunvalvontayhteisö.

8. Kunnille sote-palveluiden yhtiöittämisöikeus ja sote-työpaikkojen säilyttäminen

Maakunta- ja sote-uudistuksen merkittävin vaikutus kuntiin ja kuntayhtymiin on sote-toimintojen yhtiöittämisvelvoite.

Suomalainen sairaanhoitojärjestelmä sairaanhoitopiireineen on rakentunut jo 27 vuoden ajan erikoissairaanhoitovetoiseksi. Terveyden ja sairaanhoidon kuntayhtymät maakunta- ja sote-uudistuksessa lakkaavat. Sote-uudistuksen valmistelu on tapahtunut useassa maakunnassa kuitenkin sairaanhoitopiirikeskeisesti. Maakuntauudistuksen jälkeen sote-markkinoilla vain muutama suuri toimijayritys kykenee edes teoriassa tarjoamaan sote-keskukselta edellytettäviä palveluja. Kansalaisen näkökulmasta aito valinnanvapauden toteutuminen edellyttää useita toimijoita.

Rautalammin kunta katsoo, että kunnille on annettava mahdollisuus yhtiömuodossa omistaa sosiaali- ja terveyskeskuksia tai -asemia tasavertaisesti muiden toimijoiden rinnalla. Jo tutkimusten perusteella yleisesti tiedetään, että laadulla kilpaileminen parantaa palvelujen tasoa. Mutta yhdenvertaisia, oikeudenmukaisia ja tasapuolisia sote-palveluja Suomen kansalaisille ei voida enää taata, ellei kunnille anneta maaseudulla ja harvaanasutuilla tai kaupungeissa mahdollisuutta tuottaa omistamissaan tai osittain omistamissaan yhtiöissä ja kiinteistöissä valinnanvapauden ja kilpailulain ts. kilpailuneutraliteetin piiriin kuuluvia sote-palveluja. Kuntien elinvoima rakentuu yritysten ja työpaikkojen varaan. Julkiset ja yksityiset sosiaali- ja terveystoimen työpaikat ovat monelle kunnalle ensiarvoisen tärkeitä ja takaavat niiden verotulokertymän. Rautalammin kunta katsoo, että sote-lähipalveluiden, työterveyshuollon ja terveydenhuollon ja sosiaalitoimen työpaikkojen (suurin osa naistyöpaikkoja) säilyttäminen ja turvaaminen ovat jokaisen elinvoimaisen kunnan tai kaupungin tavoite.

9. Valinnanvapaudessa maakunnan suoran valinnan piiriin kuuluvat yhtiöitettävät perustason kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon ja suunhoidon perustason palvelut

Valmisteluasiakirjojen mukaan valinnanvapausuudistuksen toimeenpanon ensimmäisessä vaiheessa ehdotetaan suoraan valittaviksi erityisesti sellaisia palveluita, joissa

- a) annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleistä neuvontaa ja ohjausta
- b) vastataan ihmisten omaa hyvinvointiaan ja terveyttään koskeviin kysymyksiin
- c) tutkitaan ja hoidetaan väestössä yleisiä oireita, akuutisairauksia ja muita tavanomaisia terveysongelmia sekä
- d) hoidetaan sellaisia pitkäaikaissairauksia, joissa hoitotasapaino on hyvä.

Näin olleen suoraan valittavia palveluja olisivat mm.

- Ennaltachkäisevä toiminta terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseksi sisältäen lakisääteiset ja maakunnan erikseen määrittelemä ehkäisevät palvelut (esim. influenssarokotukset)
- Neuvonta ja ohjaus palveluihin hakeutumisesta (myös muihin palveluihin siirtymisestä)
- Hoitajan ja/tai lääkärin tekemä hoidon tarpeen arvio ja suoraan valittavissa palveluissa annettavan hoidon suunnittelu
- Hoitajan ja lääkärin tarjoama oireiden ja tavanomaisten terveysongelmien neuvonta, tutkimus ja hoito (vastaanotolla, sähköisesti ja puhelimitse) ja tarvittaessa ohjaaminen yhteispäivystyspalveluihin
- Lääkärin ja hoitajan koulutuksen mukaiset pientoimenpiteet
- Maakunnan palvelulaitoksen asiantuntijoiden konsultointi suoraan valittavan palvelun suunnittelun tueksi (ml. asiakirja-, puhelin- ja videokonsultoinnit ilman hoitovastuun siirtoa)
- Palveluintegraatiota vahvistava yhteistyö asiakkaan tukemiseksi ml. omaiset ja järjestöt.

- Hyvien käytäntöjen ja laatu järjestelmien mukaiset, vastaanotto toiminnan yhteydessä toteutettavat diagnostiset palvelut siten kuin on maakunnan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan tarpeellista alueellisesti määriteltujen suoran valinnan palveluiden tuottamiseksi
- Lääkärin- ja hoitajan todistukset ja lausunnot
- Tarvittaessa hoitosuunnitelman valmistelu ja asiakkaan ohjaaminen suoraan valittavia palveluja laajempien palvelujen piiriin, mukaan lukien erikoissairaanhoidon lähettäminen
- Hammaslääkärin vastaanottopalvelut ja määräaikaiset suun tarkastukset ja vastaanotolla toteutettavat röntgentutkimukset
- Hammaslääkärin koulutuksen mukaiset iensairauksien hoitotoimenpiteet
- Hammaslääkärin suorittamat suun ja hampaiston korjaavat hoitotoimenpiteet paikallispuudutuksessa ja hampaiden poistotoimenpiteet
- Suuhygienistin ja/tai hammaslääkärin tekemä hoidon tarpeen arvio ja suoraan valittavissa palveluissa annettavan hoidon suunnittelu
- Hammaslääkärin todistukset ja lausunnot
- Suuhygienistin vastaanottopalvelu, määräaikaiset suun terveystarkastukset (4)
- Suuhygienistin koulutuksen mukaiset iensairauksien hoitotoimenpiteet (4)
- Suuhygienistin ja hammaslääkärin ennaltaehkäisevät hoitotoimenpiteet sisältäen maakunnan määrittelemät palvelut
- Sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus
- Lakiesityksen mukaan sote-keskuksella säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta, palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta sekä virheistä. Laajennettuun perustasoon esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut.

Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista. Epäselvää lakiluonnoksessa on edelleen, olisiko sote-keskuksen annettava lyhytaikaisia palveluja asiakkaalle myös maakunnan liikelaitoksen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Palvelujen erottaminen ko. tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Rautalammin kunta katsoo, että maakunnalle ei pidä antaa erivapauksia määritellä suoran valinnan palvelujen sisältöä tarkemmin omissa sopimuksissaan oman sote-yhtiönsä kanssa. Palvelut tulee sitoa lakiin. Kunta katsoo, että suun terveydenhuollon muuttuminen suoran valinnan palveluksi parantaa palvelujen saatavuutta, mikä on asiakkaan kannalta hyvä asia. Tarkoituksenmukaista on myös se, että äitiys- ja lasten neuvolatoiminta kuuluvat suoran valinnan palveluihin, jotka joko yhtiötetty sote-keskus tai yritys tai kolmas sektori tuottavat kuntalaisille. Rautalammin kunta katsoo, että koulupsykologi-, kuraattori- ja kouluterveydenhoitajapalvelut tulee sisällyttää ja jättää kuntien vastuulle ja järjestettäväksi.

10. Maakunnan muissa kuin suoran valinnan piirissä olevat palvelut

Maakuntien päätöksentekoa esitetään voimakkaasti rajoitettavaksi. Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä. Rautalammin kunta katsoo, että kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta maakuntien itsehallinnollisen aseman ja niissä vallitsevien varsin erilaisten olosuhteiden vuoksi. Asiakasseteli tulee kohdistumaan pääosin erikoissairaanhoidon palveluihin, jotka ovat jo tällä hetkellä valinnanvapauden piirissä julkisen terveydenhuollon osalta koko maan alueella.

Lakiluonnoksen mukaan asiakassetelin myötä julkista erikoissairaanhoidoa joudutaan merkittävästi yhtiöittämään.

11. Rahoitusperiaate ja kuntien omistamien kiinteistöjen omistaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa valinnanvapausmallin lakiluonnoksessa kuvataan niin sanottujen suoran valinnanvapauden palvelujen rahoitusta seuraavasti: ”Palveluiden tuottajat saavat listautuneiden asiakkaiden määrään ja tarvittaessa asiakkaan hyvinvointiriskiä perustuvan kiinteän korvauksen, jota täydennetään hoidon ja palvelun onnistuneisuuden perusteella maksettavilla kannustimilla ja heikkoihin tuloksiin liittyvillä sanktioilla.”

Tämän kaltainen kapitaatioperusteinen rahoitusmalli voi vaikuttaa teoriassa hyvältä, mutta sen toteuttaminen on käytännössä vaikeaa. On ongelmallista määritellä niin sanottu asiakaskohtainen hyvinvointiriski ja onnistumisen perusteella annettavat kannustimet. Asiakaskohtaisen hyvinvointiriskin arvioinnin ja määrittelyä epäonnistuttua, palvelutuottajalle voi syntyä kannustin valikoida asiakkaansa. Tuottajille voi olla taloudellisesti kannattavampaa saada listoilleen sellaisia asiakkaita, jotka käyttävät perustason sote-palveluja mahdollisimman vähän.

Perustuslain 15 §:ssä säädetään omaisuuden suojusta. Kuntiin mainittua pykälää ei sovelleta. Sitä vastoin perustuslain 121 §:ssä suojattu kuntien itsehallinto suojaa myös kuntien oikeutta omaisuuteen erityisesti silloin, kun kunta on käyttänyt verotuksella kerättyjä veronmaksajien rahoja kiinteistöjen ja omaisuuden hankkimiseen ja kartuttamiseen. Rautalammin kunta katsoo, että kuntien tulee saada täysimääräinen korvaus maakunnalle tai valtiolle luovuttamistaan sote-kiinteistöistä. Kiinteistöjen vuokraaminen kunnalta maakunnalle tai valtiolle 3+1 vuodeksi on kestävämpi vaihtoehto perustuslain näkökulmasta. Kunnan tulee saada täysi korvaus niistä omistamistaan kiinteistöistä, jotka maakunta- ja sote-uudistuksessa jäävät kunnassa käyttämättä tai tyhjäksi.

10. Valinnanvapauden toimeenpanolle on varattava riittävä siirtymäaika

Markkinoiden avautuminen suoran valinnan sote-keskuksille ja suunhoidon yksiköille sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto yhtäaikaaisesti 1.1.2019 muodostavat suuren riskin palvelujen jatkuvuudelle silloin, jos kunnat ja kaupungit eivät tee tai kykene tekemään ennen 1.1.2019 palvelusopimuksia yksityisten tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa suoran valinnan piiriin kuuluvista yhtiöitettävistä perustason kuuluvista sosiaali- ja terveydenhuollon ja suunhoidon perustason palveluista. Rautalammin kunta katsoo, että sopimusten tekemiseen kunnille tulee taata riittävä siirtymäaika eli 31.12.2018 saakka ilman rajoituksia.

11. Koko sosiaalitoimi on jätettävä sote-uudistuksen ulkopuolelle ja sote-uudistukseen on edettävä vaiheittain neuvotellen kuntien ja maakuntien kanssa

Maakuntalakiluonnoksessa oleva neuvottelumenettely valtuustokausittain on täysin riittämätön ajanjakso kuntien ja kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamisnäkökulmasta käydä demokraattisia keskusteluja sote-työnjaosta maakunnassa. Mahdollisen uudistuksen jälkeen sitä tulisi käydä joka hetki.

Rautalammin kunta katsoo, että kuntien ja kaupunkien sosiaalitoimi tulee jättää sote-uudistuksen ulkopuolelle ja ensi vaiheessa toteuttaa yliopistollisen sairaanhoidon ja tutkimuksen, erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon integraatio. Siirtymäaika tulisi sosiaalitoimen osalta jatkaa vuoteen 2023 saakka.

RAUTALAMMIN KUNTA

Risto Niemelä
kunnanjohtaja

Merja Koivula-Laukka
hallintojohtaja